

ROLUL DEZVOLTĂRII PERSONALE ȘI A COMPETENȚELOR TRANSVERSALE ÎN EDUCAȚIA VIITORULUI

Inspector școlar general, Marinela Marc, Inspectoratul Școlar Județean Cluj

Dezvoltarea personală reprezintă un proces destul de complex și complicat, care semnifică evoluția și transformarea persoanei, dar și a celor din jurul său, prin parcurgerea unor experiențe de învățare și educație. Problematika dezvoltării personale constituie o prerogativă a domeniului educațional în general. În Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația–2020”, sunt menționate obiectivele strategice pe termen lung ale politicilor educaționale la nivel european și anume: punerea în practică a învățării pe tot parcursul vieții și a mobilității, creșterea calității și eficienței proceselor în educație și învățare, promovarea echității, coeziunii sociale și cetățeniei active. În aceeași strategie se elucidează finalitățile acestei dezvoltări prin prisma cadrului de competențe cheie: competențe sociale și civice, ce se referă la competențele personale, interpersonale, interculturale și la toate formele de comportament, care permit fiecărei persoane să participe în mod eficient și constructiv la viața socială și profesională.

Ce este dezvoltarea personală?

Dezvoltarea personală este procesul continuu, prin care ne schimbăm în mai bine pe noi înșine, cu fiecare zi, dobândind abilități și comportamente noi, pentru ca viața noastră personală și profesională să fie mai împlinită. Dezvoltarea personală este un proces desfășurat de-a lungul vieții, este o cale de a ne evalua abilitățile, luând în considerare obiectivele pe care le-am stabilit, în vederea realizării și maximizării potențialului nostru. Dezvoltarea personală a fiecărui individ depinde în mare măsură de conștientizarea și identificarea acelor nevoi (informații, abilități, competențe) care vor conduce la atingerea scopului.

Primul pas în dezvoltarea personală îl reprezintă autocunoașterea, apoi definirea exactă a ce anume dorim să îmbunătățim, zona în care dorim să creștem și apoi stabilirea modului în care putem produce schimbarea.

Competențele transversale în educația viitorului

Termenul „competențe transversale” este folosit din ce în ce mai frecvent în contextul sistemelor de învățământ din Europa, nu numai în cadrul unor abordări de mare amploare, precum strategiile și politicile educaționale, ci și în documente specifice, orientate asupra unei anumite probleme : planuri de învățământ, programe școlare,

documente de proiectare la diferite niveluri decizionale din învățământ (minister, autorități specializate în educație, universități, asociații profesionale ale cadrelor didactice etc).

Competențele transversale se referă la acele competențele pe care le au persoanele și care prezintă relevanță pentru alte activități și ocupații decât cele pe care le desfășoară în prezent sau pe care le-au desfășurat recent. Aceste competențe au putut fi învățate într-un anumit context sau pentru rezolvarea unor probleme și pot fi transferate în alt context, în alte situații de învățare.

Termenul este folosit pe scară largă în învățământ, uneori sub alte forme, precum competențe interdisciplinare, competențe transdisciplinare, competențe transferabile, competențe transversale, competențe non-cognitive sau competențe „soft skills”.

Competențele specifice, considerate drept „competențe ale secolului XXI” pot fi definite, clasificate și determinate diferit de la o persoană la alta, de la o cultură la alta, de la o școală la alta, însă termenul reflectă un consens general de cunoștințe, competențe, obiceiuri, care vizează:

- Gândirea critică, rezolvarea de probleme, raționamentul, analiza, interpretarea, sintetizarea informațiilor;
- Creativitatea, simțul artistic, curiozitatea, imaginația, inovarea, exprimarea personală;
- Perseverența, autocontrolul, planificarea, autodisciplina, adaptabilitatea, inițiativa;
- Comunicarea scrisă și orală, vorbirea și prezentarea în public, ascultarea;
- Leadershipul, munca în echipă, colaborarea, spațiile de lucru virtuale;
- Cunoștințele de tehnologie a informației și comunicării (TIC), cunoștințele de media, interpretarea și analiza datelor, programarea informatică;
- Cunoștințele civice, etice și de justiție socială;
- Cunoștințele economice și financiare, spiritul antreprenorial;
- Conștientizarea globală, cunoștințele multiculturale, spiritul umanitar;
- Raționamentul;
- Cunoștințele despre mediul înconjurător și conservare, înțelegerea ecosistemelor;
- Cunoștințele despre sănătate, nutriție, alimentație, mișcare și sănătatea și siguranța publică

Educația pentru o piață a muncii viitoare

Ce competențe trebuie formate azi în școală pentru ca sistemul stabil al educației să se adapteze la o lume a viitorului volatilă ? Educația nu este o anexă a economiei, ea nu trebuie judecată doar în funcție de calitatea și de eficiența cu care formează forța de muncă pentru economia viitorului.

Educația trebuie să contribuie major la construirea identității la dezvoltarea plenară a personalității umane. Identitatea este cel puțin la fel de importantă precum angajabilitatea. Plecând de la aceste adevăruri, întrebarea de bază pe care ne-o punem este aceasta: „ce competențe trebuie formate azi în educație pentru ca absolventul să se integreze în economia de mâine?”

Cum bine știm, mintea umană, cu toate instrumentele ei, este foarte bună la postdicții, adică la a explica de ce s-a întâmplat ceea ce s-a întâmplat deja, dar foarte puțin la predicții.

Cu toate acestea, este mult mai avantajos să întâmpinăm viitorul cu câteva scenarii posibile decât fără niciun scenariu, pentru că, dacă formulăm explicit viziunea despre viitor, ne este mult mai ușor să o corectăm sau să renunțăm la ea, dacă realitatea o infirmă.

Analizând literatura de specialitate, cel puțin două dimensiuni ale economiei de mâine par a fi evidente: digitalizarea și globalizarea. Economia de mâine va fi configurată de tehnologiile digitale și de procesele de globalizare. Așadar, orice activitate, cognitivă sau manuală, care este rutinieră și codabilă, deci algoritmizabilă, va fi executată în viitor de tehnologii digitale.

Angajarea agenților umani calificați se va face, prioritar, în acele categorii de ocupații care sunt non-algoritmizabile sau greu algoritmizabile. De pildă, ocupații manuale relativ simple, precum grădinar, îngrijitor al persoanelor vârstnice, muncitor în construcții, instalator, sunt greu algoritmizabile și vor necesita agenți umani. La fel, ocupațiile cognitive complexe – manager, designer, vor absorbi oameni calificați. Dimpotrivă, ocupațiile cognitive sau manuale rutiniere – contabil, conducător auto – vor fi preluate de inteligența artificială.

Așadar școala trebuie să formeze competențe pentru acele ocupații sau joburi care sunt greu algoritmizabile, pentru care pregătirea este oferită, cu precădere, de învățământul profesional.

Globalizarea, pe de altă parte, face ca ceea ce se întâmplă cu economia unei țări să fie tot mai mult influențat de procese și de actori de pe scena globală. Ca să luăm un exemplu la îndemână, dezvoltarea industriei IT în România a fost în mică măsură determinată de cererea internă de software, dar în mare măsură de cererea de pe piețele internaționale și de decizia unor firme de IT transnaționale de a se extinde în România. În aceste condiții, este greu să stabilim ce calificări profesionale trebuie să producă sistemul de educație pentru o economie pe care nu o mai configurăm noi decât în foarte mică măsură.

Dacă luăm în calcul și multiplele interacțiuni dintre digitalizare și globalizare, atunci viitorul economiei și, implicit procesul de formare a forței de muncă devine și mai imprevizibil.

Metacompetențele pentru viitor

Este foarte greu să știm ce competențe concrete sunt necesare în viitor.

Putem să stabilim un set de meta-competențe, adică un tip de competențe care pot genera ad hoc competențele adecvate, în funcție de cum se configurează viitorul: autodisciplina, antreprenoriatul, gândirea de designer și autonomia.

Autodisciplina- Deprinderea de a fi disciplinat (de exemplu, să respecti termenele, să îți faci temele, să îți organizezi timpul, să duci până la capăt un lucru început, să faci ceea ce trebuie, nu numai ceea ce îți place etc) sunt vitale pentru atingerea performanței în orice domeniu de activitate.

Cercetările au demonstrat că disciplina trăită (autodisciplina), nu disciplina impusă, este mai importantă, ca pondere, în reușita școlară decât IQ-ul. De la un nivel de inteligență medie în sus contează mult mai mult disciplina decât plusul de inteligență.

Antreprenoriatul- Școala românească evaluează, în general rezolvarea de probleme, problemele sunt gata formulate, iar elevul trebuie să ofere răspunsurile corecte.

Dar un antreprenor nu se caracterizează, în primul rând, prin rezolvarea de probleme date, ci prin descoperirea de oportunități și valorificarea lor, pentru că, în viața reală ne confruntăm nu cu liste de probleme și de oportunități, ci trebuie să descoperim, să identificăm oportunități și să le valorificăm. O gândire antreprenorială ne face să fim mereu proactivi, căutător de oportunități, nu rezolvitori pasivi de probleme.

Indiferent cât de volatilă va fi economia viitorului, un agent cu mentalitate antreprenorială va ști să își construiască nișa în care să performeze, să se angajeze pe sine și să angajeze pe alții, pentru a valorifica oportunitățile descoperite.

Gândirea de designer (design thinking)- Gândirea de designer îmbină știința cu arta. Acum și cu atât mai mult în viitor, cunoștințele științifice pot fi ușor accesate, prin câteva click-uri. Problema este ce facem cu aceste cunoștințe, cum putem găsi moduri inedite de combinare a lor pentru a construi noi produse și servicii, noi tipuri de instituții, noi procese, noi structuri. Așa cum, din aceleași bucăți de lego, putem construi multe feluri de obiecte, la fel, din aceleași bucăți de cunoaștere putem construi multe tipuri de soluții.

Ele nu trebuie să fie doar corecte, ci trebuie să aibă și mare aplicabilitate, adică să fie ușor de acceptat de către diverși utilizatori și să le producă satisfacție.

Această gândire de designer, care exploatează cunoașterea și care construiește soluții științifice valide cu grad mare de aplicabilitate, devine necesară pentru orice vrem să construim în viitor.

Autonomia- Foarte multe dintre problemele pe care le vom avea vor putea fi rezolvate prin aplicațiile informatice aferente. Și acum, dacă vrem să ne orientăm rapid, utilizăm Google Maps, dacă vrem să scriem, deschidem un editor de texte, folosim diverse aplicații pentru plata utilităților, facturilor etc. Cu atât mai mult, în viitor, ne vom gândi mai întâi nu la cum să rezolvăm o problemă, ci care este aplicația prin care o putem rezolva! Devenim tot mai dependenți de aplicațiile pe care le utilizăm și există riscul ca mintea noastră să se construiască tot mai mult după chipul și asemănarea aplicațiilor pe care le utilizăm.

Dar orice aplicație are valoarea și limitele ei, ea poate face doar ceea ce îi permite algoritmul din spate să facă, iar autonomia înseamnă, în primul rând, capacitatea de reflecție independentă; să știu să utilizez o aplicație, dar să știu și care sunt efectele ei (bune și rele) asupra mea.

Autonomie înseamnă să știu să mă descurc, în situații limită, fără aceste aplicații. Este ca și cum am fi antrenați într-un curs de supraviețuire, în care suntem învățați să facem față cu resurse puține unor situații dificile.

În concluzie, un om autodisciplinat, autonom, cu gândire antreprenorială și cu gândire de designer poate face față cu succes unei lumi a viitorului, volatili, pentru că acestea sunt competențe capabile să îl facă să genereze ad-hoc competențele adecvate, adică sunt meta-competențe.

Bibliografie :

Strategia sectorială de dezvoltare Educație-2020 pentru anii 2014-2020 al ME(disponibil la: <https://www.edu.md/>).